

VILJA OJA 80

24. detsembril 2025 tähistas 80. sünnipäeva Emakeele Seltsi liige, teenekas leksikoloog ja dialektoloog, filosoofiadoktor Vilja Oja.

Tartus sündinud ja Tallinnas kasvanud Vilja Oja on lõpetanud Tartu ülikooli eesti keele ja kirjanduse eriala soome-ugri keelte eriharu 1969. aastal. Kogu tema pikk ja sisukas tööelu alates 1969. aastast kuni pensionile siirdumiseni 2021. aasta lõpus on kulgenud Eesti Keele Instituudis (varasemalt Keele ja Kirjanduse Instituut). Aastate jooksul on ta olnud kõigepealt bibliograafi, vanemlaborandi ja nooremteaduri ametis, seejärel teadur, vanemteadur ja vanemleksikograaf, kujunedes suurepäraseks eesti murrete ja läänemeresoome keelte sõnavara tundjaks ja produktiivseks uurijaks. 1997. aastal kaitses Vilja Oja toonases Tallinna Pedagoogikaülikoolis (praegu Tallinna Ülikool) teadusmagistri kraadi teemal „Värvuste tähistamisest eesti murretes“ ning 2001. aastal Tartu Ülikoolis filosoofiadoktori kraadi väitekirjaga „Linguistic Studies of Estonian Colour Terminology“.

Vilja Oja on olnud üks „Eesti murrete sõnaraamatu“ (1994–) koostajaid ja toimetajaid ning „Väikese murdesõnastiku“ II osa (1989) koostajaid.

Samuti on ta osalenud rahvusvahelise projekti „Bibliographia Studiorum Uralicorum 1917–1987“ (1988–1989) keeleteaduse töörühmas. Tähtsal kohal juubilari teadustegevuses on olnud kaks ulatuslikku rahvusvahelist keeleteaduse projekti. Esiteks on ta olnud Soome, Eesti ja Karjala lingvistide ühistöös valminud läänemeresoome keeleteaduse „Atlas Linguarum Fennicarum“ (ALFE) üks autoreid, toimetuskolleegiumi liige ja Eesti töögrupi vastutav isik. Selle kolmeköitelise suurteose ettevalmistustööd algasid 1987, atlas ilmus 2004–2010. Eesti keeleteadlastest kuulusid toimetusse ja autorite hulka veel Arvo Laanest, Helmi Neetar ja Tiit-Rein Viitso (oli ühtlasi II köite vastutav toimetaja). Teiseks on Vilja Oja olnud Euroopa riikide keeleteadlaste ühisprojektis „Atlas Linguarum Europae“ (ALE) eesti ja teiste läänemeresoome keelte spetsialist, teaduskomitee liige ja Eesti rahvuskomitee sekretär. Euroopa keelte atlase tööd algasid juba 1977. aastal ning jätkuvad veelgi, Eesti keeleteadlastest osalesid siingi Arvo Laanest, Helmi Neetar (oli ühtlasi Eesti esindaja ALE rahvusvahelises komitees) ja Tiit-Rein Viitso, samuti Elna Adler ja Eevi Ross. Laiemale üldsusele on Vilja Oja atlasi tutvustanud kirjutises „Eesti keel keeleteadlastes“ (Oma Keel 2, 2002).

Sõnaraamatu- ja atlasetööga paralleelselt süvenes Vilja Oja eesti, kuid ka teiste läänemeresoome keelte värvisõnavara uurimisse, avaldades sel teemal mitmeid artikleid, pidades konverentsiettekandeid ja kaitstes teadusmagistri ning filosoofiadoktori kraadi. Valmis ka eesti värvinimetuste elektrooniline andmebaas, mida ta on kirjeldanud artiklis „Database and computer analysis of Estonian colour adjectives“ (kogumikus „Proceedings of the XVIth International Congress of Linguists“, 1998). Vilja Oja uurimused käsitlevad värvisõnavara leksikaalset koosseisu, nimetamismotiive, morfoloogilist struktuuri ja semantilisi vahekordi, ka tõlkeküsimusi. Neis on oluline koht liitsõnaliste ja mitmesõnalistest ühenditest koosnevate värvinimetuste, sealhulgas heledust või tumedust väljendavate omadussõnade ja nende abil moodustatud liitvärvinimetuste analüüsil, nt „Võrdlusalusel baseeruvaist värviliitsõnadest“ (Keel ja Kirjandus 1995), „Compound adjectives used in the Estonian dialects to denote light and pale shades of colour“ (Linguistica Uralica XXXII, 1996), „Estonian adjectives denoting the darkness of colours“ (Linguistica Uralica XXXV, 1999). Keelegeograafiline uurimus „Colour terms in the Finnic atlas“ (kogumikus „Itämerensuomalaisen kielikartaston symposiumi. FU 8 Jyväskylä 12. 8. 1995“, 1995) käsitleb nelja värvinimetust märkivate

adjektiivide leksikaalsemantilisi vahekordi läänemeresoome keeltes ning nende kaardistamisprobleeme. Doktoriväitekirja „Linguistic Studies of Estonian Colour Terminology“ ongi koondatud kümme artiklitena ilmunud uurimust, nende hulgas siin mainitud.

Keeleainese kogumine, süstematiseerimine ja kaardistamine atlaste jaoks andsid hea aluse sõnavarauuringute laiendamiseks värvinimetustelt muudelegi mõistetele. 2000. aastatel jätkas Vilja Oja leksikoloogilist uurimistööd lisaks atlastele mitme teadusprojekti raames, nimetatagu siin tema enda juhitud ETF-i grandiprojekte „Leksikaalsed vahekorrad läänemeresoome keeltes“ (2004–2007), „Reliktne ja innovatiivne läänemeresoome sõnavaras“ (2008–2011), „Eesti tüvevara diakroonilised ja areaalsed seosed“ (2012–2015). Oma uurimistulemusi tutvustas ta jätkuvalt nii arvukates ettekannetes rahvusvahelistel konverentsidel kui ka paljudes artiklites. Suur osa artikleid käsitleb mõne üksikmõistega seotud sõnavara läänemeresoome keeltes, mõnel puhul ka kitsamalt eesti murretes või laiemalt kaugemateski sugulaskeeltes, analüüsidest vastava leksika koostist, sõnade või tüvede levikut, päritolu jm küsimusi. Loetletagu siin mõned pealkirjad: „Words for flax in the Finnic languages“ (Linguistica Uralica XXXVIII, 2002), „Wie der Wegerich in den ostseefinnischen Sprachen zu seinem Namen kam“ (Linguistica Uralica XLI, 2005), „Puppenbezeichnungen in den ostseefinnischen Sprachen“ (Linguistica Uralica XLVIII, 2012), „Наименования яичного желтка в финно-угорских языках“ (Linguistica Uralica XLIX, 2013), „Mõnest nahatöötlust märkivast murdesõnast“ (Emakeele Seltsi aastaraamat 59, 2014), „Ema ja isa rahvakeelsed nimetused“ (Emakeele Seltsi aastaraamat 62, 2017), „The words for malt in Finnic languages“ (Linguistica Uralica LVII, 2021), (koos allakirjutanuga) „Estonian words for 'field' in historical dictionaries“ (Lexicographica 37, 2021). Leidub aga ka sõnade tähendussuhetele või läänemeresoomlaste keelekontaktidele keelegeograafilisest aspektist lähenevaid kirjutisi, nagu „Läänemeresoomlaste keele- ja kultuurikontaktidest laensõnade leviku põhjal“ (Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat 7, 2011), „Areal relations of IE loanwords in Finnic dialects“ (Eesti ja soome-ugri keeleteaduse ajakiri 5 (2), 2014), „Tähendussuhetest eesti murretes“ (Keel ja Kirjandus, 2014).

Viimastel tööaastatel oli Vilja Oja üks eesti etümoloogiasõnaraamatu akadeemilise väljaande koostajaid. Mitmed sel perioodil ilmunud artiklid on pühendatud mõne üksiksõna või tüve etümologiseerimisele,

nt „Kõõrdsilmsust väljendav *kõõr*-tüveline sõnapere“ (Keel ja Kirjandus, 2015), „*Maage* ja selle päritolu“ (Emakeele Seltsi aastaraamat 60, 2015), „*üpris* – oma või laen?“ (Keel ja Kirjandus, 2017), „Eesti murdesõna *ving*“ (Emakeele Seltsi aastaraamat 63, 2018), „Mõnest laenatud nimetusest“ (Emakeele Seltsi aastaraamat 67, 2022). Ta oli ka Piret Norviku ja Heli Kendra koostatud „Kuusalu rannakeele sõnaraamatu“ (2019) toimetaja. Rahvusvahelistest projektidest on ta osalenud Euroopa e-leksikograafia võrgustikus COST ja Euroopa keelte maastikusõnavara projektis Landlex.

Allakirjutanut seob Vilja Ojaga pikaajaline koostöö mitme projekti raames. Aitäh sulle, Vilja, et oled kutsunud kaasa oma projektidesse, jaganud oma teadmisi ja kogemusi, aidanud ja suunanud, olnud ikka lahke ja sõbralik! Koos kolleegidega Eesti Keele Instituudist soovime sulle palju õnne, tervist ja jõudu, toremaid päevi koos Sinu lähedastega ning jätkuvat huvi meie sõnavararikkuste vastu.

IRIS METSMÄGI

Foto: erakogu